

Schriftelijk antwoord op de vragen gesteld tijdens de Commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding. Hoorzitting omtrent Interlandelijke adoptie 26.10.21.

Prof. dr. Lieselot De Wilde. Docent algemene en historische pedagogiek, Universiteit Gent.

Contact: lieselot.dewilde@ugent.be

Vragen omtrent registratie.

De aandacht voor het registreren en inzage van informatie, persoonlijke gegeven e.d. wordt op verschillende momenten als pijnpunt benoemt in het eindrapport. Zo is niet alleen het bijhouden van correcte informatie een aandachtspunt maar loopt ook de toegang tot de nodige documenten vandaag soms moeizaam. Toch wordt; ook in het eindrapport vaak de indruk gewekt dat deze documenten/persoonlijke dossiers alle zoekvragen van geadopteerden kan beantwoorden. Onderzoek heeft echter uitgewezen dat vaak het omgekeerde waar is, en dat (zeker indien er veel tijd verstreken is) inzage in dossiers de zoektocht naar persoonlijke geschiedenis bemoeilijkt. Omdat de bijgehouden informatie vaak fragmentarisch, tegenstrijdig, niet transparant, onvolledig,... is.

Dit is gebaseerd op onderzoek over het verleden (na WO II) maar ook op onderzoek van vandaag, waarbij we vaststellen dat hoewel professionals de informatie nauwgezet bijhouden de begrijpbaarheid van en toegang tot de informatie niet evident is. Vooral voor kinderen is begrijpbaarheid vaak een struikelblok maar ook de vraag tot inzage in dossiers wordt vaak gepercipieerd als het in vraag stellen van de werking of genomen beslissingen. Dit brengt ons bij een van oudsher moeilijk element binnen de jeugdzorg in het algemeen. De vraag die we ons te weinig stellen is voor *wie* en *waarom* we *welke* informatie bijhouden. Zijn persoonlijke dossiers enkel professionele instrumenten of is het ook een manier om het recht op informatie en ontstaansgeschiedenis te verwezenlijken? Het is dan ook niet verwonderlijk dat professionals registratie vaak beschouwen als administratieve ballast i.p.v. de kern van hun werk. Met andere woorden: dergelijke documenten werden en worden niet voor het kind (of de volwassene van later) gemaakt en bijgehouden. Deze documenten gaan voornamelijk over het kind. Waarbij we doorgaans onvoldoende aandacht schenken in de verslaggeving aan transparante argumentatie m.b.t. interventie beslissingen. We gaan er te snel vanuit dat de keuze voor een interventie onmiddellijk ook de waaromvraag beantwoordt. Aan het realiseren van het recht op informatie en duidelijke communicatie, zoals vastgelegd in het decreet betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp is dus nog werk. Nochtans is het dossier deel laten zijn van de dagelijkse werking, een mogelijke manier om kinderen actief te betrekken in het proces van informatie verzameling en bewaring. Zo kunnen ze reageren op wat er over hen en hun leven geschreven wordt en zouden ze zelf stukken kunnen toevoegen aan hun dossier. Zo wordt in sommige voorzieningen, naast het officiële dossier ook 'dossiers' bijgehouden met persoonlijke stukken of memorabilia om (later) herinneringen te kunnen teruggeven.

Vragen omtrent kluwen van belangen en limieten van meerouderschap.

Als we de belangen van alle betrokken partijen willen garanderen en in beeld houden moeten we vooral niet het ene belang afzetten t.o.v. het andere belang. Vandaar mijn pleidooi om het belang van ouders niet als tegengesteld aan het belang van het kind te zien. Beide belangen zijn verweven met

elkaar, ook dat leren ons de vele zoekvragen van de geadopteerden. Bij uithuisplaatsingen kunnen we het gezin van herkomst niet zomaar uitgommen. Vanuit dit perspectief lijkt mij het faciliteren van volle adoptie niet te verdedigen. Het samenbrengen van alle belangen blijkt echter een bijzonder moeilijk element in contexten van pleegzorg, waar een samenwerking met de biologische ouders en een terugkeer naar huis blijvend op de agenda staat. Waar er dus sprake is van meerouderschap of meeropvoederschap. Die laatste term wordt in pedagogisch onderzoek vaak geprefereerd omwille van de ruimere definiëring van 'ouders'. Aangezien we in onze Westerse samenleving vaak op spanningen m.b.t. het vormgeven van opvoeding vanuit verschillende partijen botsen omwille van onze klassieke opvatting van het gezin en ouders (= een gehuwd paar van verschillend geslacht met kinderen die zij samen hebben gekregen). Terwijl we allemaal weten 'that it takes a village to raise a child' en er bovendien sinds de jaren '50 van vorige eeuw heel wat niet-traditionele gezinsvormen in onze samenleving zijn bijgekomen. Denk maar aan nieuw samengestelde gezinnen, meer generatiegezinnen, gescheiden gezinnen, één oudergezinnen... waar meeropvoederschap de facto de norm is. Hoewel onderzoek uitwijst dat het in de praktijk eerder om verdeeld ouderschap gaat dan om gedeeld ouderschap. Dat betekent dat de tijd met en verantwoordelijkheden over de kinderen voornamelijk verdeeld wordt onder de verschillende opvoeders. Wat opnieuw aantoonde hoe ontzettend uitdagend het is voor alle partijen om meerouderschap vorm te geven.

De limieten van een mogelijke synergie tussen de adoptie en pleegzorgsector (bv. door het deels samen laten lopen van de selectieprocedure) ligt precies daar, in het verschil in finaliteit van beide vormen van jeugdhulpverlening. Het lijkt mij daarom aangewezen om zeer omzichtig om te springen met het 'warm maken' van kandidaat adoptieouders voor pleegzorg. Verder lijkt het mij essentieel om de komende jaren in te zetten op onderzoek dat nagaat hoe meeropvoederschap in de praktijk vorm krijgt of kan krijgen. Om op die manier kennis op te bouwen over hoe we kandidaat ouders optimaal kunnen voorbereiden op wat meeropvoederschap betekent, wat de rol van professionals in dit proces kan zijn en om meer te weten komen over hoe kinderen meeropvoederschap ervaren.

Vragen met betrekking tot het erkenningsvraagstuk.

De aanbeveling omtrent publieke erkenning is momenteel het minst grondig uitgewerkt in het eindrapport. Want hoewel we intussen wel vertrouwd zijn met de idee om erkenning te geven voor wat in het verleden is misgelopen vraagt deze aanbeveling grondig onderzoek. We zien namelijk dat veel landen zoals bv. Ierland en Australië die pioniers waren wat betreft overheidsverontschuldiging na enkele jaren de onderzoeken terug heropenen en opnieuw beginnen omdat slachtoffers zich ondanks de verontschuldiging en ev. andere acties (zoals standbeelden plaatsen) zich niet of niet meer gehoord of erkend voelen. Veel heeft te maken met de onduidelijkheid en het ontbreken van een duidelijke omschrijving tot wie de verontschuldiging zich richt. En vooral waarvoor een overheid zich excuseert, wat het doel is van zo een verontschuldiging en hoe de samenleving daarna verder moet. Er wordt wel aangegeven, ook in het rapport dat het een 'teken' is of zou moeten zijn dat de samenleving 'het meent' en de aanklachten van de slachtoffers serieus neemt. Maar we weten intussen dat dergelijke publieke verontschuldiging vaak leiden tot het einde van de dialoog, als in 'we hebben het er nu over gehad, sorry en we kunnen verder'. Kortom: om ervoor te zorgen dat een publieke erkenning meer is dan een symbolisch geste is het essentieel om na te denken over wat precies erkent wordt, en over het verschil tussen individuele en collectieve erkenning. Gaan we op zoek naar dé waarheid over het verleden of laten we ruimte voor de verschillen in de levensverhalen?

Bovendien lag de focus in beleid en onderzoek (inter)nationaal de laatste decennia heel erg op alles wat ooit is misgelopen in de geschiedenis van de jeugdzorg. Terecht. Maar door een focus op misbruik, trauma en wantoestanden zouden we vergeten dat veel mensen ook goeie ervaringen en herinneringen koesteren aan hun kindertijd. Om tegemoet te komen aan de complexiteit van de

ervaringen en verhalen uit het verleden moeten we vooreerst voorbij de distinctie tussen 'goed' en 'slecht'. Alleen al omdat mensen hun eigen verleden zelden wegzetten als eenzijdig goed of fout. Ten tweede, moeten we het streven naar dé waarheid over het verleden loslaten. Naast een aantal feitelijke vaststellingen over het verleden, leert historisch onderzoek ons dat de optelsom van levensgeschiedenissen ons niet leidt naar de waarheid over de geschiedenis. De vele getuigenissen omtrent adoptie leggen deze complexiteit heel duidelijk bloot, waarbij sommige ervaringen extreem negatief of positief zijn maar de meerderheid zich ergens op het continuüm tussen beiden bevindt. We moeten met andere woorden ruimte geven aan het verschil, willen we uit het gepolariseerde debat geraken. Dat kunnen we als samenleving doen door naast eventuele publieke verontschuldigingen vooral in te zetten op de toekomst. Hoe kunnen we vanuit de lessen die we trekken uit het verleden het beleid van vandaag en morgen vormgeven. Enerzijds door in te zetten op manieren om de verhalen een plaats te geven in het heden (door onderzoek, tentoonstellingen, boeken, standbeelden, documentaires,...). En anderzijds door huidige praktijken (adoptie, anoniem spermadonorschap, draagmoederschap) tegen het licht van deze bevindingen te houden. De hervorming van het Vlaamse adoptiebeleid en praktijk op basis van dit eindrapport is in die zin een stap in de goeie richting.

De hamvraag is voor mij dan ook niet of adoptie goed of slecht (of nog van deze tijd) is maar wel hoe houden we kinderen en ouders zoveel mogelijk samen?